

Nedělní úvaha (kázání) na text Kristova podobenství

v Lysé nad Labem, 1. neděle po Narození Páně, 31.12.2023

Dvanáctiletý v chrámě

Každý rok chodívali jeho rodiče o velikonočních svátcích do Jeruzaléma. Také když mu bylo dvanáct let, šli tam, jak bylo o svátcích obyčejem. A když v těch dnech všechno vykonali a vraceli se domů, zůstal chlapec Ježíš v Jeruzalémě, aniž to jeho rodiče věděli. Protože se domnívali, že je někde s ostatními poutníky, ušli den cesty a pak jej hledali mezi svými příbuznými a známými. Když ho nenalezli, vrátili se a hledali ho v Jeruzalémě. Po třech dnech jej našli v chrámě, jak sedí mezi učiteli, naslouchá a dává jim otázky. Všichni, kteří ho slyšeli, divili se rozumnosti jeho odpovědí. Když ho rodiče spatřili, užasli a jeho matka mu řekla: „Synu, co jsi nám to udělal? Hle, tvůj otec a já jsme tě s úzkostí hledali.“ On jim řekl: „Jak to, že jste mě hledali? Což jste nevěděli, že musím být tam, kde jde o věc mého Otce?“ Ale oni jeho slovu neporozuměli. Pak se s nimi vrátil do Nazareta a poslouchal je. Jeho matka uchovávala to vše ve svém srdci. A Ježíš prospíval na duchu i na těle a byl milý Bohu i lidem. (Bible, Lukášovo evangelium, 2. kapitola)

Možno doplnit podobenstvím L 11,5-8.

*Dvanáctiletý v chrámě, knihovna
broumovského kláštera (Zdroj L.Pešout)*

Obě dnešní biblická čtení líčí události, které se dotýkají vztahů v rodině, rodinného života. První čtení je podobenství, které Ježíš vyprávěl svým žákům. K jednomu člověku přišel pozdě v noci přítel, který byl na cestách. Ale co se nestalo?! Hostitel doma nemá ani kůrku, spižirna zeje prázdnotou. A tak se v tuto pokročilou hodinu vypravil k sousedovi, aby mu půjčil alespoň kus chleba. Další faux-pas: rozespalý soused nepříjemně probuzený bušením na dveře mručí: „Kdo mě to otravuje?! Podívej, milý sousede, tady bydlí rodina s dětmi a vůbec – slušní lidé o půlnoci už dávno spí. Jdi hezky domů, ať mi nevzbudíš děti. Teď přece nebudu vstávat kvůli kusu chleba.“ Avšak nezvaný noční návštěvník nepřestává bušit na vrata a soused nakonec vstane a dá mu, oč byl žádán.

Když nás někdo o půlnoci vytáhne z postele, příjemné to zrovna není. Kdybychom tvrdili opak, nebyli bychom k sobě upřímní. Přesto však cítíme, že neotevřít by znamenalo zachovat se nesprávně. Samozřejmě tu je i docela pádný argument, proti němuž těžko něco namítat: ohled na rodinu, zřetel na děti. To je přece oblast, která je nedotknutelná. Noční spáček jako by mezi řádky říkal: „Pokud jde o mě, sousede, vyšel bych ti vstříc. Ale je tu rodina, jsou tu děti a ty já kvůli tobě nemůžu otravovat. Snaž se to pochopit.“ A my se snažíme a jde nám to vcelku snadno. I my máme péči o to, aby naši nejbližší nebyli ničím vyrušováni a zneklidňováni. Aby měli klidný spánek, v doslovném i přeneseném smyslu. Chráníme je, aby byli ušetřeni nepříjemností. Hájení rodinného krbu a rodinného štěstí pokládáme za jednu z nejpřednějších věcí. Pravda, mezi tzv. generacemi Mileniálů a Z to už neplatí, neboť je strach z konce světa připravil i o potřebu mít děti, stejně jako je hon na muže pomalu připravuje o potřebu randit a toužit po lásce opačného pohlaví. Odpor k tzv. nukleární rodině si asi Ježíš neuměl představit. Co si ovšem představit uměl, je lidská uzavřenost. V době mobilů, virtuálních skupin přátel na facebooku a života prožívaného na internetu je lidská osamělost a názorová uzavřenost větší než kdy byla uprostřed i těch nejužších rodinných kruhů.

Onen probuzený hospodář z Ježíšova podobenství hájí svou uzavřenost, klid svého domova, bezpečí své rodiny. Dobrý úmysl, ale špatná realizace. Prosbu o pomoc vnímá jako ohrožení, jako útok na baštu rodinného krbu. A tak je jeho poklidná idylka vykoupena bezohledností vůči bližnímu, vůči člověku, který jej volá, který jej potřebuje. Úkryt za

zavřenými dveřmi. Zavřené dveře v Ježíšově vyprávění jsou tak přímo symbolem lidského nitra, které chrání štěstí svoje a svých nejbližších, ale dalším zůstává uzavřeno. V podobenství jde přitom o docela obyčejnou věc, kousek chleba, každý by to pochopil, stačilo by si to vysvětlit. Často tak nikoli skutečné důvody, ale jakási předem předpokládaná "svatost" a uzavřená nedotknutelnost rodiny brání lidem v setkávání a sdílení se navzájem a s Bohem. Ježíšovo podobenství ukazuje, jak nebezpečně tenká může být hranice mezi láskou a sobectvím. Láska, která zůstává ohraničena úzkým okruhem vlastní rodiny, se může lehce stát jen projevem sebelásky. Ve středu stojím jen já, jen moji nejbližší, má rodina. Sobectví stanovuje hranice naprosto zřetelně a přesně. Opravdová láska si žádné hranice a meze nestanovuje.

I druhé dnešní biblické čtení je o rodině. Vypráví se v něm o svaté rodině. Josefovi, Marii a Ježíšovi. Jako každý rok přicházejí do Jeruzaléma slavit svátek přesnic (nekvašených chlebů) Hebrejové z celého světa. Jeruzalém se o Velikonocích stává poutním místem. Mezi příchozími jsou i Josef a Marie se svým dvanáctiletým synem. Ke krizi v příběhu dochází na zpáteční cestě. Rodiče zpozorují, že se jim ztratilo dítě. Hledají mezi ostatními poutníky, příbuznými a známými. A nakonec se vracejí zpět do hlavního města a nacházejí svého syna, jak sedí v chrámovém nádvoří, naslouchá rabínům a klade jim otázky. Všichni žasnou, jak rozumně Ježíš ve svých dvanácti letech hovoří. Ano, je to tak, dvanáctiletý Ježíš se odtrhl od svých rodičů, nechal je odejít do Galileje a sám zůstal v Jeruzalémě. Josef s Marií se ho vyčítavě ptají, proč to udělal. Vytýkají mu jeho chování. Hlavou nám zřejmě proběhne i vzpomínka na 5. přikázání desatera „Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.“ Konfliktní situace: starostliví rodiče versus nevděčný syn. Byla-li kdy idylka, nyní mizí, ačkoli svaté obrazy většinou líčí scénu rodičovského údivu a bezmezného podřízenosti zlobivému dítěti. Já onu podřízenost dítěti u Josefa a Marie nenacházím. Myslím, že malému Kristu zdravě a po právu vynadali. Pokud by to neudělali, moc by mu tím ublížili. My známe příklady ze současnosti, kdy jsou děti nezdravě zbožšťovány. Uměli jste si např. před pár lety představit, že ze švédské autistické teenagerky z dobré rodiny, nevybavené jakýmikoli výjimečnými znalostmi ani výsledky, se stane politické orákulum, jež bude řečnit v OSN? Naše postmoderní Johanka z Arku Greta

Thunbergová zjistila, že když bude doma dost hysterčit, tak přiměje svou matku, operní pěvkyni, aby se vzdala kariéry kvůli „uhlíkové stopě“. A takto zkusila uplatnit svou nově objevenou moc na celý (západní) svět a ono jí to vyšlo! V podobných případech bývá chyba hned na počátku, tj. v rodičích. Ježíšovi rodiče, myslím, nechybovali. Ježíše neposlali na výběrovou školu, jako rodiče Jana Křtitele. Jan Křtitel vyrůstal v nazírské škole v poušti, kde nejspíš radikalizoval své názory. Ježíš se *vrátil s rodiči do Nazareta a poslouchal je*, píše naopak Lukáš a dodává, že *Ježíš byl milý lidem*. Ježíš zkrátka vyrůstal v běžné společnosti, v kontaktu s realitou, v interakci s živými a nedokonalými lidmi, nikoli v názorové uzavřené bublině plné ideálů a konfrontace s okolím. Možná zde se rodí ta diametrální odlišnost Ježíše a Jana, kterou bychom snadno našli i v dnešní generaci.

Otázkou zůstává, jak tomuto dnešnímu vyprávění o ztraceném Ježíši rozumět. Chce tato příhoda říci totéž, co výtvarně zpodobují pravoslavné ikony či katolické Madonky, když malého Ježíše vidí tu s korunou na hlavě a s žezlem v ruce jako Pantokratora, Všemohoucího, Vševědoucího Vševládce? Jako zázračné dítě? Musím připustit, že i to je možný výklad, ale přijde mi to jako vysvětlení dosi plytké. Podobné legendy se vypravují i o zakladatelích jiných náboženství: o Buddhovi, Křišnovi či Zarathuštrovi. I oni prý už jako malí pacholíci konali zázraky, i oni prý ohromovali svou předčasnou moudrostí a velikou autoritou. Inu, lidé touží po efektech a zázracích, po vševědoucích a neomylných vůdcích. Jenže evangelium není primárně zvěstí o nebeském divotvůrci, je založeno na Ježíšově normální pozemské existenci. A tak nevidím důvod, proč tuto perikopu chápat jako svědectví o Ježíšově předčasné rozumové vyspělosti a proč Ježíše nechtít vidět, jako ostatní chlapce jeho věku, tj. nechat jej místo nobl školy vykonávat řemeslo či jej nechat hrát se svými vrstevníky hry a dělat lumpárny. Minimálně Ježíšovi rodiče se k Ježíši jako ke geniálnímu divotvůrci nechovají. Otázkou samozřejmě zůstává, jaký byl naopak Ježíšův vztah k nim, tj. k vlastní biologické rodině. V podání mnohých současných psychoanalytiků je Ježíš chápán jako geniální dítě, které však už od počátku trpí deprivací, samotou a nepochopením uprostřed nejbližších příbuzných. I to je možné. Ale mám stále více pocit, že podobné psychoanalýzy nikoli klasifikují, ale přímo vytvářejí Greta a Jana Křtitele. Trefou do černého mi tak zůstává zjištění,

že náš dnešní příběh souvisí s rodinou a tematizuje nejužší rodinné vztahy. To pochopila správně i církev, když na základě této perikopy vytvořila svátek svaté rodiny.

Dvanáctiletý Ježíš se odtrhl od svých rodičů, nechal je odejít do Galileje a sám zůstal v Jeruzalémě. Josef s Marií to zřejmě chápali jako neposlušnost a vzpuru proti zvyklostem ve slušné rodině. Zde však nejde o negaci vztahů mezi členy rodiny. Ježíš nepřišel zrušit rodinný model, nepřišel se vymezit vůči matce a otci, Ježíš není (promiňte mi následující vyjádření) žádný sobecký rozmazlený spratek, který sežral všechnu moudrost světa. Ano, když rodiče Ježíše po třech (!) dnech naleznou, ve chvíli, kdy už jej nejspíš oplakali, ve chvíli rozjitřených citů a výčitek, vyslovuje malý Ježíš zdánlivě konfrontační či vzdorovitý výrok: „*Jak to, že jste mě hledali? Což jste nevěděli, že musím být tam, kde jde o věc mého Otce?*“ Tady nám ovšem do příběhu trochu nešťastně promlouvá teologický záměr evangelisty. Lukáš chce do této krátké noticky dát všechno, co o Kristu ví, tři dny hledání malého Ježíše mu evokují pozdější třídní Kristovo prodlévání v hrobě, kdy jej zoufalí učedníci rovněž oplakali. Lukáš zná Ježíšovu základní teologickou tezi, ve které představuje všemohoucího Boha stvořitele a soudce jako nebeského Otce, Tatínka, milujícího rodiče. A protože tohle všechno evangelista ví (a vlastně i jeho čtenáři), je třeba se nad scénu znovunalezeného zatoulaného dítěte povznést a přijmout, že tady se už v příběhu odkrývají další teologické souvislosti i Ježíšovo budoucí vystupování.

U malého, dvanáctiletého Ježíše tak můžeme v Lukášově podání akceptovat záměr Ježíše dospělého. Vztahy, které jsou obvykle pouze mezi členy rodiny, Kristus přenáší do oblasti mezilidských vztahů obecně. Prolamuje běžné chápání rodiny jako uzavřeného kruhu a otevírá ji okolí. Stejně tak otevírá uzavřené a zapečetěné nitro člověka. Ježíš chce člověka vyvést z jeho uzavřenosti a probudit v něm zájem o druhého za dveřmi vlastního domu, ale především zájem o sklánějícího se a přicházejícího Boha, nebeského Otce. Ježíš Ukazuje, že hranice rodiny nemohou být jediným místem, kde se člověk otvírá člověku, ba že tak jako se člověk otvírá a odevzdává rodině, může se otevřít a odevzdat Bohu. Vždyť Bůh je jeho Tatínek a víra je rodinný vztah! Ježíšův výrok „*musím být tam, kde jde o věc mého Otce*“ míří stejným směrem jako

odpověď na otázku „*Kdo je má matka a kdo jsou moji bratři?*“ v 12. kapitole Matoušova evangelia. Odpověď zní: „*Ten, kdo činí vůli mého Otce v nebesích, to je můj bratr, má setra i matka*“. Ježíš nezůstal omezen pouze na okruh zbožných, jak by se mohlo zdát z právě zmíněných citátů. Přijímal lidi ze všech vrstev společnosti, nejen ty zbožné a učené, ty stejně smýšlející, ty patřící ke stejné generaci, skupině či politice. Ježíš přijímal kolaboranty a okupanty! Jednal skutečně tak, jak čteme u evangelisty Jana: „*Toho, kdo ke mně přijde, nevyženu ven.*“ Kristus tak jedná přesně opačně než ze sna vyburcované hlavy rodiny, které druhému říkají: „*Neobtěžuj! Rodina spí. A ty do mé rodiny nepatříš!*“ Ježíš, který se člověku, a to bez výjimky jakémukoliv, stal bratrem, a který vidí, že jen jediný je Otec všech - Bůh sám - tento Ježíš naopak každému přichozímu říká: „*Vítej do mé rodiny, do svaté rodiny Boží!*“